

62

สรุปผลการวิจัย
เรื่อง

๗๗๐๖๗

ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน

กองวิจัยทางการศึกษา

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

สรุปผลการวิจัย

เรื่อง

ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร
และการจัดการเรียนการสอน

กองวิจัยทางการศึกษา

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

สรุปผลการวิจัย เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร
และการจัดการเรียนการสอน

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2540

จำนวนพิมพ์ 5,000 เล่ม

ISBN 974-268-4855

เอกสารรายงานการวิจัยทางการศึกษา อันดับที่ 204/2540

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

การสร้างสรรคภูมิปัญญาในอดีตเกิดจากการเรียนรู้โดยธรรมชาติและประสบการณ์จริงเป็นพื้นมาโดยตลอด และจะยังคงดำเนินต่อไปในสังคมอุตสาหกรรมและสังคมข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้นอกชั้นเรียน การเรียนรู้ด้วยตนเองตามธรรมชาติท่ามกลางระบบข้อมูลข่าวสารอันทันสมัย จะทวีความสำคัญยิ่งๆ ขึ้น ผลการวิจัยเรื่องนี้จึงน่าจะอำนวยประโยชน์ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของชุมชนมากยิ่งขึ้น การเสนอผลการวิจัยนี้มุ่งเสนอให้เข้าใจง่าย และนำผลการวิจัยไปใช้ได้ จึงสนองวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรมวิชาการหวังว่า การเสนอผลการวิจัยในรูปแบบเช่นนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจทั่วไป ไม่เฉพาะผู้ที่อยู่ในวงการศึกษาเท่านั้น และขอขอบคุณผู้รู้ในท้องถิ่น ผู้บริหารโรงเรียน อาจารย์ นักเรียนตลอดจนผู้เก็บข้อมูล และทุกท่านที่ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

(นายสงบ ลักษณะ)

อธิบดีกรมวิชาการ

สารบัญ

คำนำ	หน้า
ความเป็นมา	1
วัตถุประสงค์	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา	4
คำจำกัดความในการวิจัย	4
สรุปผลการวิจัย	6
การอภิปรายผล	21
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	23

ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน

ความเป็นมา

การศึกษามีบทบาทในการพัฒนาเด็ก เยาวชน และประชาชนให้เป็นผู้มีคุณภาพที่จะสามารถพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของตนเอง ครอบครัว และบ้านเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการศึกษาในอดีตที่ผ่านมาเป็นภาระหน้าที่ของชุมชนในการให้การศึกษาแก่ลูกหลาน และสมาชิกของชุมชนทั้งด้านวิชาการ และอาชีพ โดยมีพ่อ แม่ คนเฒ่า คนแก่ และช่างฝีมือเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่เด็ก การจัดการศึกษาในลักษณะนี้จึงมีรูปแบบที่หลากหลาย และสอดคล้องกับพื้นฐาน หรือวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน ความหลากหลายของรูปแบบการศึกษาที่เคยมีในชุมชนได้สูญไปเมื่อรัฐเข้าควบคุมการจัดการศึกษาและนำเอาระบบการศึกษาของประเทศทางตะวันตกมาใช้แทนระบบการศึกษาที่เคยมีมาแต่เดิม การจัดการศึกษาจึงถูกกำหนดนโยบาย หลักการและแนวปฏิบัติจากหน่วยงานที่อยู่ในส่วนกลางมากเกินไป ทำให้หลักสูตรที่นำมาสอนห่างไกลชีวิตจริงของชุมชน ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องไกลตัวมากกว่าที่จะรู้เรื่องตัวเอง ทำให้เกิดปัญหาในการดำรงชีวิตและช่วยตัวเองไม่ได้ (อังกุล สมคะเนย์, 2535) ต่อมาในปี พ.ศ. 2533 กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงหลักสูตรทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาชั้นใหม่ และใช้ในการจัดการศึกษาในปัจจุบัน โดยหลักสูตรที่ปรับปรุงใหม่นี้ได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น กล่าวคือ โรงเรียนสามารถจัดรายวิชาเลือกเสรีให้นักเรียนเลือกเรียนอย่างหลากหลาย ตามสภาพและทรัพยากรในท้องถิ่นนั้น ๆ และสามารถนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการเรียนการสอนได้

นอกจากนี้ยังสามารถปรับหรือพัฒนาเนื้อหา และกิจกรรมในหลักสูตรให้ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเอง และ ของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ โดยให้เรียนรู้เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของ ท้องถิ่น ซึ่งคาดว่าจะทำให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น และเกิดความ ภาคภูมิใจ เกิดความรัก และความผูกพันกับท้องถิ่น มีความรู้ ความสามารถในการคิด การจัดการและแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ ทั้งที่เกี่ยวกับตนเอง งานอาชีพ และการพัฒนาสังคม แสวงหาแนวปฏิบัติใหม่ ๆ ให้ได้ผลงานที่ดีขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนบำรุงรักษาทรัพยากร ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมด้วยการใช้ประโยชน์ อย่างคุ้มค่า อนึ่งแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และนโยบายรัฐบาลมี ส่วนของเนื้อหา สาระที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ให้สนองความต้องการ และสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น มีการประสานแหล่งความรู้ระหว่างวิทยาการ สากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างไรก็ตามการดำเนินงานในลักษณะดังกล่าว พบว่า ยังไม่แพร่หลายเท่าใดนัก

กรมวิชาการเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ จึงเห็นสมควรให้ทำการวิจัย เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนขึ้น เพื่อ ศึกษาแนวคิดและกระบวนการในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนา หลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน เพื่อจะได้เป็นข้อมูล และแนว ทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และความต้องการของ ชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดของผู้บริหารและครูผู้สอน รวมทั้งกระบวนการในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร และจัดการเรียนการสอน
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้รู้ในท้องถิ่นในการร่วมมือกับโรงเรียนจัดการเรียนการสอน
3. เพื่อศึกษา และวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนในการเรียนกับผู้รู้ในท้องถิ่น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยนี้ทำให้ได้ข้อมูล แนวคิดและแนวทางที่จะนำไปใช้ในการวางแผนการจัดการศึกษาได้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยเรื่องนี้ ศึกษาเฉพาะโรงเรียนที่มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน ซึ่งอาจจะเป็นการนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรหรือจัดการเรียนการสอน หรือการนำเอาสิ่งที่เป็นความรู้เฉพาะเรื่องของท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน โดยศึกษาจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาเท่านั้น
2. ผู้บริหารโรงเรียนที่ให้ข้อมูล หรือแสดงความคิดเห็นคือผู้บริหารโรงเรียนที่มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาหลักสูตร หรือการเรียนการสอน

3. ครูผู้สอนที่ให้ข้อมูลหรือแสดงความคิดเห็นคือ ครูผู้สอนที่มีการนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน

4. ผู้เรียนที่ให้ข้อมูลหรือแสดงความคิดเห็น คือ นักเรียนที่เคยเรียนหรือ ฝึกงานกับผู้รู้ในท้องถิ่นหรือเคยออกไปสำรวจข้อมูลในชุมชน หรือเคยศึกษาหา ความรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

5. ผู้รู้ที่ให้ข้อมูลหรือแสดงความคิดเห็น คือผู้ที่เคยเป็นวิทยากรสอน นักเรียน

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยผู้บริหาร 21 คน ครูผู้สอน 21 คน นักเรียนระดับประถมศึกษา 371 คน มัธยมศึกษาตอนต้น 266 คน และมัธยมศึกษาตอนปลาย 263 คน รวมทั้งสิ้น 900 คน ในโรงเรียนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 13 โรงและสังกัดกรมสามัญศึกษา 8 โรง และผู้รู้ในท้องถิ่น จำนวน 50 คน

คำจำกัดความในการวิจัย

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึงความรู้และ ประสบการณ์ทั้งหลายของชาวบ้าน ที่ใช้ในการแก้ปัญหาหรือดำเนินชีวิต โดยได้รับ การถ่ายทอดสั่งสมกันมา ผ่านกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย ซึ่ง สภาพของภูมิปัญญาชาวบ้าน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มที่ 1 คติ ความคิด ความเชื่อ
- กลุ่มที่ 2 ศิลปะ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี
- กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพในท้องถิ่น
- กลุ่มที่ 4 แนวคิด หลักปฏิบัติ หรือ
เทคโนโลยีที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชน

2. การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริม การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาวิชา การจัดทำรายละเอียดเนื้อหาวิชาขั้นใหม่ และการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

3. การจัดการเรียนการสอน หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนและนักเรียน การถ่ายทอดความรู้ ความคิดหรือแนวปฏิบัติจากครูผู้สอนไปสู่นักเรียน ด้วยวิธีการตามที่ครูผู้สอนได้เลือกสรรแล้ว

4. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การนำกิจกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านหรือผู้เชี่ยวชาญของภูมิปัญญามาร่วมในการพัฒนาหลักสูตร

5. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การนำกิจกรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือผู้เชี่ยวชาญของภูมิปัญญาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

6. ผู้รู้ในท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่มีลักษณะและประสบการณ์ในการเรียนรู้หรือสืบทอดมรดกของหมู่บ้าน เช่น ช่างทอผ้า ช่างแกะสลัก เป็นต้น

สรุปผลการวิจัย

1. แนวคิดของผู้บริหาร ครูผู้สอน และกระบวนการในการนำ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร และจัดการเรียนการสอน

1.1 แนวคิดของผู้บริหารและครูผู้สอนที่ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนา
หลักสูตรและจัดการเรียนการสอน

จากการศึกษาโรงเรียนเป็นรายกรณี ผู้บริหารและครูผู้สอนมี
ความคิดเห็นสอดคล้องกันสรุปได้ดังนี้

1) การแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นจะประสบผลสำเร็จต้อง
ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอน
ก็เช่นเดียวกัน ควรจะให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาให้แก่
บุตรหลานตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียน
การสอน ตลอดจนการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน

2) ผู้ที่อยู่ในท้องถิ่น เป็นผู้ที่รู้เรื่องสิ่งที่มีคุณค่าในท้องถิ่นทั้ง
ในเรื่องของคติ ความคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของ
ท้องถิ่นดีกว่าครูผู้สอน ดังนั้นโรงเรียนจึงได้เชิญมาร่วมในการจัดการเรียนการสอน
เพราะเชื่อมั่นว่า

- ผู้ที่มาร่วมงานกับโรงเรียนจะช่วยประชาสัมพันธ์ผล
งานของโรงเรียนให้แพร่หลายและกว้างขวางยิ่งขึ้น

- บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน จะมีความสัมพันธ์ที่ดี
ต่อกัน และชุมชนมีความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการให้ความรู้แก่บุตรหลาน

- นักเรียนจะมีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัดและ
ความสนใจมากยิ่งขึ้น

● นักเรียนจะเห็นคุณค่าขององค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น
และรักษาให้คงไว้

- นักเรียนจะเห็นคุณค่าของผู้รู้ในท้องถิ่น
- นักเรียนจะได้รับประสบการณ์ตรงจากผู้ที่มีประสบการณ์
- โรงเรียนสามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนครูได้

1.2 การดำเนินงานของโรงเรียนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน

จากการศึกษาทั้ง 21 โรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา พบว่า วิธีการที่โรงเรียนนำมาใช้ ได้แก่ (1) การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน โดยการเชิญมาพูดหรือสอนนักเรียนในชั้นเรียน ให้นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการของผู้รู้ (2) การนำสิ่งที่ป็นองค์ความรู้ในท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนโดยการให้นักเรียนออกไปสำรวจข้อมูล แล้วนำมาจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนนำความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอน และการจัดเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรืออุทยานการศึกษา

กระบวนการในการดำเนินงาน มีดังนี้

1) การรวบรวมความรู้ในท้องถิ่น

วิธีการที่โรงเรียนใช้คือให้นักเรียนเป็นผู้ไปสอบถาม สัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น หรือผู้นำชุมชน กรรมการศึกษาและผู้ปกครอง มีโรงเรียนบางโรงได้จัดทำแบบฟอร์มให้นักเรียนกรอก หรือครูผู้สอนออกเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกับนักเรียน

2) การเสาะหาผู้รู้ในท้องถิ่น

วิธีการที่โรงเรียนใช้ได้แก่ ผู้บริหาร/ครูผู้สอน ออกเยี่ยมเยียนผู้ปกครอง สอบถามนักเรียน สอบถามผู้นำชุมชนหรือสอบถามคณะกรรมการศึกษาของโรงเรียน หรือฟังจากคำบอกเล่าต่อ ๆ กันมา

3) การติดต่อประสานงาน

วิธีประสานงานกับผู้รู้ในท้องถิ่นที่โรงเรียนนำมาร่วมในการจัดการเรียนการสอน คือผู้บริหาร/ครูผู้สอน ติดต่อกับผู้รู้โดยตรง และส่วนใหญ่จะใช้การติดต่อแบบไม่เป็นทางการก่อน หลังจากนั้นจึงทำหนังสือเชิญตามแบบของทางราชการ แต่มีบางโรงเรียนได้ติดต่อผ่านผู้ใหญ่บ้าน

4) กิจกรรม

(1) การพัฒนาหลักสูตรร่วมกับผู้รู้ในท้องถิ่น

จากการศึกษาโรงเรียนเป็นรายกรณี มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ดำเนินการในเรื่องนี้ 2 โรงเรียน โดยการจัดทำเนื้อหารายวิชาในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยวิธีนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วม เริ่มตั้งแต่การพิจารณาเรื่องที่จะสอน การกำหนดเนื้อหาสาระ รวมทั้งเป็นผู้สอน โดยใช้การสนทนา การประชุมร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้รู้ในท้องถิ่นเกี่ยวกับเรื่องที่จะนำมาสอนให้นักเรียน ตามสภาพและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น / เมื่อได้หัวข้อเรื่องที่จะสอนเรียบร้อยแล้ว ก็จะพิจารณาเนื้อหาสาระ หลังจากนั้นครูผู้สอนจึงจะนำมากำหนดเป็นโครงการสอน ส่วนหัวข้อที่กำหนดในโครงการสอนประกอบด้วย ชื่อเรื่อง ความคิดรวบยอด วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและชื่อครูชาวบ้านที่ร่วมเป็นวิทยากร

ในการเรียน นักเรียนสามารถเลือกเรียนตามเรื่องที่สนใจ โดยไปเรียนกับผู้รู้ที่บ้าน ส่วนครูผู้สอนจะเป็นผู้จัดหาวัสดุ อุปกรณ์และออกเยี่ยมเยียนตามกลุ่มต่าง ๆ เพื่อสอบถามปัญหาแล้วนำมาพิจารณาให้การช่วยเหลือ

(2) การให้นักเรียนไปฝึกงานที่บ้าน หรือสถานประกอบการ

จากการศึกษาเป็นรายกรณี มีโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่เน้นการดำเนินงานในเรื่องนี้ 2 โรงเรียน โดยการฝึกให้นักเรียนศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง ในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ แขนงงานเกษตรทั้งในเรื่องของการปลูกผักและการเลี้ยงสัตว์ ดังนี้

(2.1) การปลูกผัก

ครูผู้สอนดำเนินการดังนี้

- สอนทฤษฎีที่โรงเรียนตามปกติ
- ทำแปลงสาธิตในโรงเรียน โดยให้นักเรียนปฏิบัติงานร่วมกัน ศึกษารูปแบบและแก้ปัญหาในเชิงปฏิบัติ
- กำหนดให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และประถมศึกษาปีที่ 6 ปลูกผักที่บ้านอย่างน้อย 2 แปลงโดยปลูกในบริเวณบ้าน ไม่มีการใช้ปุ๋ย และสารเคมีใด ๆ ทั้งสิ้น

● ให้นักเรียนทดลองปลูกผักในนาหลังฤดูเก็บเกี่ยว เพื่อเป็นตัวอย่างให้ผู้ปกครองได้นำไปทำบ้าง

● ครูผู้รับผิดชอบติดตามเยี่ยมเยียน และให้นักเรียนรายงานผลเป็นระยะ ๆ

(2.2) การเลี้ยงสัตว์ (การเลี้ยงเปิดพันธุ์ไข่)

ครูผู้สอนดำเนินการดังนี้

- สอนทฤษฎีที่โรงเรียนตามปกติ
- มอบลูกเปิดพันธุ์ไข่ให้นักเรียนที่สนใจนำไป

เลี้ยงที่บ้านคนละ 5 ตัว โดยผู้ปกครองจ่ายค่าพันธุ์เปิดร่วมกับโรงเรียนฝ่ายละครึ่ง เพื่อประกันความตั้งใจของนักเรียน เมื่อเปิดชุดเดิมโตพอสมควร จึงนำเงินในส่วนที่ผู้ปกครองจ่ายมาซื้อเพิ่มให้

● ในกรณีที่มีปัญหาเรื่องโรคสัตว์ ให้นักเรียนศึกษาวิธีแก้ปัญหาจากผู้รู้ในชุมชน ด้วยการบันทึกองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้แล้วนำมาแลกเปลี่ยนในการประชุมกลุ่มที่โรงเรียน โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้นำในการอภิปราย

● ครูผู้รับผิดชอบติดตามเยี่ยมเยียนและให้นักเรียนรายงานผลเป็นระยะ ๆ

(3) การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอน

จากการศึกษาเป็นรายกรณี มีโรงเรียนที่ดำเนินการในเรื่องนี้ 9 โรง เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 4 โรง และสังกัดกรมสามัญศึกษา 5 โรง วิชาที่ได้เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอนในระดับประถมศึกษา ได้แก่ การทำกล้วยตาก ดนตรีไทย ดนตรีพื้นเมือง และระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ ดนตรีพื้นเมือง วรรณกรรมท้องถิ่น รำกลองยาว และช่างปั้นปูน ในการจัดกิจกรรมมีโรงเรียน 2 โรง ได้จัดเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรในรูปของกลุ่มสนใจ โดยใช้เวลาสัปดาห์ละ 1 คาบ และใช้เวลาในวันหยุดสอนเสริม

การจัดกิจกรรมมีโรงเรียน 3 โรงเรียนที่ครูผู้สอนได้
ร่วมวางแผนกับผู้รู้ในท้องถิ่น ส่วนโรงเรียนที่เหลือ 5 โรง ครูผู้สอนเป็นผู้ดำเนินการ
ตั้งแต่การศึกษาหลักสูตร การกำหนดจุดประสงค์และแนวทางในการสอน
ส่วนการสอนให้ผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้สอน ในด้านการประเมินผลก็เช่นเดียวกัน
ส่วนใหญ่ใช้การประเมินผลร่วมกันระหว่างครูผู้สอนที่รับผิดชอบและผู้รู้ในท้องถิ่น

(4) การนำสิ่งที่ เป็นความรู้เฉพาะเรื่องมาสอดแทรกในเนื้อหา
วิชาที่สอน

จากการศึกษาเป็นรายกรณีมีโรงเรียนสังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ดำเนินการในเรื่องนี้ 5 โรง กลุ่ม
วิชาที่ครูผู้สอนนำสิ่งที่ เป็นความรู้เฉพาะเรื่องมาสอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอน
หรือกำหนดเป็นเนื้อหาในการสอน ได้แก่ กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) และกลุ่มการ
งานพื้นฐานอาชีพ ดังนี้

(4.1) กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย)

● ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันรวบรวมความรู้
ในท้องถิ่น

● นำข้อมูลเกี่ยวกับประวัติท้องถิ่น บุคคล
สำคัญ ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ วรรณกรรมท้องถิ่นมาจัดทำเป็นบทเรียน
เสริมในกลุ่มวิชาทักษะ (ภาษาไทย) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ประมาณ 30 บท
พร้อมทั้งจัดทำแนวทางการใช้

● นำบทเรียนที่จัดทำนี้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
ความถูกต้องและทดลองใช้ เพื่อปรับปรุงให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์

● นำบทเรียนที่จัดทำไปสอดแทรกในการสอน
บทเรียนปกติ

(4.2) กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ

ครูผู้สอนดำเนินการดังนี้

- ศึกษา และวิเคราะห์หลักสูตร
- ศึกษาหาความรู้จากผู้รู้ในท้องถิ่น แล้วนำ

มาจัดทำเป็นตัวอย่าง

● จัดทำแผนการสอน กำหนดกิจกรรม จุดประสงค์
เนื้อหา การวัดผลประเมินผล สื่อ วิธีการสอน

● จัดกิจกรรมตามแผนการสอนที่กำหนด
โดยให้นักเรียนศึกษาจากของจริงตามขั้นตอนที่กำหนดและลงมือปฏิบัติ

(5) การไปสำรวจข้อมูลในท้องถิ่นแล้วนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การสอน

จากการศึกษาเป็นรายกรณี มีโรงเรียนที่ดำเนินการ
ในเรื่องนี้ 2 โรง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 1 โรง
และกรมสามัญศึกษา 1 โรง โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถม-
ศึกษาแห่งชาติ ได้นำมาสอนงานเลือก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ดังนี้

1. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มให้ไปสอบถามผู้รู้ใน
ท้องถิ่น ที่ทำไร่นา-สวนผสม
2. คัดเลือกบุคคลที่จะให้ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้มา
อภิปรายร่วมกัน
3. แบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่มไปสอบ
ถามผู้รู้ที่คัดเลือกไว้ กลุ่มละ 1 คน แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุป
4. ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ (ทำนุ้ยหมัก) ตามความรู้ที่
ได้ แล้วนำไปใส่พืชที่ปลูกที่บ้าน

สำหรับโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ใช้วิธีการนี้ในการสอนวิชาท้องถิ่นของเราและวิชาหลักฐานประวัติศาสตร์ไทย โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนเห็นคุณค่าวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นและรู้จักการแยกแยะสิ่งแปลกปลอมที่เข้ามาทำลายท้องถิ่น ดังนี้

1. นักเรียนศึกษาวิธีการสัมภาษณ์ หลักการสัมภาษณ์แบบฟอร์มที่ใช้สัมภาษณ์ วิธีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้รู้ และฝึกการสังเกตและการเขียนแผนที่หมู่บ้าน

2. นักเรียนสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่นร่วมกับครูผู้สอนแล้วนำมาสรุปเสนอในชั้นเรียน

3. ครูผู้สอนรวบรวมบทสรุป แล้วจัดทำเป็นรูปเล่มเพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

4. นักเรียนแต่ละหมู่บ้านรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคตินิยม ความคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และอาชีพของคนในหมู่บ้าน แล้วจัดทำเป็นรายงานและนำเสนอหน้าชั้นเรียน รายงานที่นักเรียนจัดทำนี้ครูผู้สอนได้จัดทำเป็นรูปเล่ม เพื่อนำไปใช้สอนต่อไป

การประเมินผลใช้การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ขณะที่ออกรวบรวมข้อมูล นำเสนอข้อมูล การทดสอบระหว่างเรียน และปลายภาคเรียน

(6) การจัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

จากการศึกษาเป็นรายกรณี มีโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 1 โรงที่ดำเนินการในเรื่องนี้ โดยมุ่งหวังที่จะอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม และภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษา ในการดำเนินงานได้ให้นักเรียนสำรวจศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่น แล้วจัดทำเป็น

เอกสารเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์ ส่วนสิ่งของที่ได้รับบริจาคได้จัดทำดัชนี แยกเป็นหมวดหมู่ โดยแบ่งออกเป็น 4 หมวด ได้แก่ หมวดขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและศาสนา หมวดศิลปกรรมและโบราณคดี หมวดการละเล่นดนตรีและการพักผ่อนหย่อนใจ และหมวดชีวิตความเป็นอยู่ให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า

อนึ่งกิจกรรมที่โรงเรียนจัด ข้อมูลที่ได้รับจากครูผู้สอนไม่ปรากฏชัดว่าได้มีการเชื่อมโยงสิ่งที่เป็นความรู้ในท้องถิ่นกับวิทยาการสมัยใหม่ ส่วนใหญ่มุ่งการถ่ายทอดความรู้ในอดีตที่ถือว่าเป็นภูมิปัญญาเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น

1.3 ผลที่ได้รับจากการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนจากการศึกษาเป็นรายกรณี พบว่า ผลที่เกิดขึ้นต่อนักเรียน โรงเรียน และชุมชน มีดังนี้

1) ผลที่เกิดขึ้นต่อนักเรียน

(1) เรียนอย่างมีความสุข และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปช่วยเหลือครอบครัว และชุมชนได้

(2) มีความพอใจในผลงาน

(3) เห็นคุณค่า และมีเจตคติที่ดีในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น

(4) ให้ความสนใจท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

2) ผลที่เกิดขึ้นต่อโรงเรียน

(1) มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักและนิยมของชุมชน

(2) จัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

(3) ชุมชนให้ความร่วมมือ บริจาคสิ่งของเครื่องใช้สมัยเก่า

ให้โรงเรียนเพื่อรวบรวมเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้นักเรียนได้ศึกษา ค้นคว้า

(4) เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียน

3) ผลที่เกิดขึ้นต่อชุมชน

(1) มีความสามัคคีกันมากยิ่งขึ้น และมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

(2) เข้าใจการดำเนินงานของโรงเรียน และพร้อมจะให้ความร่วมมือ

(3) เกิดความภาคภูมิใจเมื่อเห็นความสามารถของบุตรหลาน

(4) เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

(5) ได้รับวิทยาการสมัยใหม่เพิ่มเติม โดยการแนะนำของคณะครู

(6) เกิดความภาคภูมิใจที่โรงเรียนเห็นความสำคัญของผู้รู้ในท้องถิ่น

1.4 การส่งเสริมสนับสนุนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน

1) การส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอน นำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารโรงเรียนได้ดำเนินการสรุปได้ดังนี้

(1) ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์

(2) ให้คำแนะนำ และช่วยในเรื่องของการติดต่อประสานงานกับผู้รู้ในท้องถิ่น ตลอดจนอำนวยความสะดวกในทุก ๆ ด้าน

(3) ให้กำลังใจ และยกย่องครูผู้สอน ทั้งในขณะที่อยู่ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

(4) เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนแสดงความสามารถทุกครั้งที่มี

โอกาส

2) การส่งเสริมสนับสนุนครูผู้สอนให้นำความรู้เฉพาะเรื่องที่อยู่ในท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน อยู่ในลักษณะของการให้คำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินงาน

1.5 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น

การนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการจัดการเรียนการสอน ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ

- 1) ผู้รู้บางคนไม่มีความมั่นใจในความรู้ของตนเอง
- 2) ผู้รู้บางคนต้องประกอบอาชีพ จึงมีปัญหาในเรื่องของเวลาที่สอนไม่ตรงกับเวลาที่โรงเรียนกำหนดให้
- 3) งบประมาณของโรงเรียนที่จะนำมาใช้ดำเนินการในเรื่องนี้มีค่อนข้างน้อย

2. ความคิดเห็นของผู้รู้ในท้องถิ่น

2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 จากการศึกษาพบว่า ผู้รู้ทั้งหมด (50 คน) เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งที่หลักสูตรได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน โดยให้เหตุผลว่า การจัดการศึกษาควรจะเป็นเรื่องของชุมชน เพื่อการเรียนการสอนจะได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และการนำเอาวิถีคิดซึ่งเป็นวิถีชีวิตเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ ทำให้เกิดการพัฒนที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ ส่วนความรู้ที่นักเรียนได้รับสามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้

ในการสอน นอกจากจะสอนเนื้อหาตามที่กำหนดแล้ว ร้อยละ 24.00 ได้เน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของท้องถิ่น ร้อยละ 20.00 เน้นการเห็นคุณค่าและนำสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และนำไปประกอบอาชีพ ร้อยละ 14.00 ได้กระตุ้นและเน้นให้นักเรียนรักการทำงาน

2.2 ความร่วมมือกับโรงเรียน

จากการศึกษาพบว่า ผู้รู้ในท้องถิ่นได้ให้การสนับสนุนโรงเรียนในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1) ร้อยละ 76.00 ให้การสนับสนุน โดยการเป็นวิทยากร ถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนในเรื่องที่เกี่ยวกับอาชีพที่ทำอยู่ เช่น การทำปุ๋ยหมัก การทำแก๊สชีวภาพ การกรีดยาง การทำดอกไม้ การรำนโนราห์ การทำขนมพื้นบ้าน สมุนไพรธรรมชาติ การขยายพันธุ์พืช การเล่นดนตรีพื้นบ้านและดนตรีสากล ถ่ายทอดความรู้ผ่านครูผู้สอน เพื่อนำไปสอนนักเรียน นอกจากนั้นร้อยละ 2.00 ได้ร่วมพัฒนาหลักสูตรกับครูผู้สอน

2) ร้อยละ 22.00 ให้การสนับสนุน โดยการบริจาคสิ่งของ เช่น ดินไม้เงิน ดินไม้ทอง เครื่องแต่งตัวมโนราห์ และเครื่องใช้ เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน และจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

ในด้านความตั้งใจเรียนของนักเรียน ผู้รู้ในท้องถิ่นที่ให้ข้อมูลในเรื่องนี้มี 32 คน ผู้รู้เกือบทั้งหมด (31 คน) ให้ข้อมูลว่า นักเรียนส่วนใหญ่ (มากกว่าครึ่งห้อง) มีความตั้งใจเรียน อาจเป็นเพราะสถานที่เรียน สิ่งที่เรียนไม่มีความจำเจ มีความรัก มีความสนใจในเนื้อหาที่เรียน ตลอดจนมีความรักเคารพ และศรัทธาในผู้สอน

3. ความคิดเห็นของนักเรียน

3.1 การเรียนกับผู้รู้ในท้องถิ่น นักเรียนทุกระดับมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นสิ่งที่นักเรียนภูมิใจความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้มาก เป็นการเรียนที่สบาย ส่วนการถ่ายทอดความรู้ของผู้รู้เข้าใจง่ายพอสมควร

3.2 การไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการกับผู้รู้ในท้องถิ่น นักเรียนทุกระดับมีความเห็นสอดคล้องกันว่าประสบการณ์ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้มาก และวิธีการนี้ยังเป็นการฝึกนักเรียนในเรื่องของความรับผิดชอบเป็นอย่างมาก

3.3 การออกไปสำรวจข้อมูลจากแหล่งความรู้ในชุมชน นักเรียนทุกระดับมีความเห็นสอดคล้องกันว่า เป็นสิ่งที่นักเรียนภูมิใจมากและวิธีการเช่นนี้ยังเป็นการฝึกนักเรียนในเรื่องความรับผิดชอบ ตลอดจนสามารถนำวิธีการไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วย

4. ข้อเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูล

4.1 ข้อเสนอแนะของผู้บริหารและครูผู้สอน

- 1) กรมต้นสังกัด ควรติดตามผล พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ เพื่อจะได้บังเกิดผลอย่างจริงจัง
- 2) หน่วยงานระดับเขต/จังหวัดควรทำหน้าที่รวบรวม ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3) โรงเรียนควรสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และเข้าร่วม กิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ
- 4) ผู้บริหารควรส่งเสริมการดำเนินงานอย่างจริงจัง

5) ผู้บริหารและครูผู้สอน ควรให้เกิดและยกย่องผู้รู้ที่มา
ร่วมในการจัดการเรียนการสอน โดยอาจจัดทำวชิรมอบให้

6) การนำผู้รู้มาร่วมจัดการเรียนการสอน ควรเชิญมาร่วม
ตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้จะได้ไม่มีปัญหาในเรื่องของเวลา
ที่สอน

7) ผู้รู้ที่จะเชิญมาเป็นวิทยากร ควรเป็นผู้ที่มีความตั้งใจจริง
รักเด็ก รักการถ่ายทอดความรู้ และมีความเชื่อมั่นในตนเอง

4.2 ข้อเสนอแนะของผู้รู้ในท้องถิ่น

ผู้รู้ในท้องถิ่นได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผู้รู้ในท้องถิ่นมา
ร่วมในการจัดการเรียนการสอน สรุปได้ดังนี้

1) โรงเรียนควรสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด และ
โรงเรียน เพื่อจะได้เกิดความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน

2) โรงเรียนควรประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้ทราบนโยบาย
และผลงานของโรงเรียน เพื่อจะได้เกิดความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน

3) ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ควรสร้างศรัทธาให้กับ
ชุมชน เพราะเมื่อชุมชนให้ความศรัทธาแล้ว ความร่วมมือก็จะตามมา

4) โรงเรียนควรให้ความสำคัญ และให้เกิดกับผู้รู้ในท้องถิ่น
ที่มาช่วยในการจัดการเรียนการสอน

5) ครูผู้สอนควรแนะนำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของวิชาชีพ
ในท้องถิ่นไม่มองว่าเป็นเรื่องล้าสมัย

6) การนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการจัดการเรียนการสอน
โรงเรียน ควรดำเนินการ ดังนี้

(1) ผู้บริหาร หรือครูผู้สอนควรจะไปติดต่อกับผู้รู้ด้วย
ตนเอง

(2) โรงเรียนควรจัดวัสดุ อุปกรณ์ ที่จะใช้ในการ
ประกอบการเรียนการสอนให้เพียงพอ

(3) สถานที่เรียนอาจจะเป็นที่บ้านของผู้รู้หรือโรงเรียนก็ได้
ในกรณีของผู้สูงอายุ อาจจะให้ครูมาเรียนกับผู้รู้แล้วนำไปถ่ายทอดให้นักเรียน

(4) เวลาที่จะใช้ผู้สอน ควรมีการประสานกับผู้รู้ก่อนเพราะ
ผู้รู้บางคนต้องประกอบอาชีพด้วย

(5) เนื้อหาสาระที่จะสอน ควรมีการวางแผนร่วมกัน
ระหว่างครูผู้สอนและผู้รู้ในท้องถิ่นที่จะมาร่วมสอน

จากการศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 21 โรงเรียน มีข้อค้นพบที่สามารถนำมาอภิปราย ดังนี้

1. การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร การส่งนักเรียนไปฝึกงานที่บ้าน หรือสถานประกอบการกับผู้รู้ในท้องถิ่น การให้นักเรียนออกไปสำรวจความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นและนำมาจัดการเรียนการสอน และการให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าจากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น นับว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีความหมายสำหรับผู้เรียน เพราะเป็นการเชื่อมโยงสภาพชีวิตจริงกับการเรียนในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมของตนเอง แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่โรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาส่วนใหญ่ 3 ใน 4 (17 โรงเรียน) ดำเนินการมุ่งเน้นการถ่ายทอดความรู้ในอดีตที่ถือว่าเป็นภูมิปัญญาเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของอาชีพ เช่น การทำปุ๋ยหมัก การกรีดยาง การทำดอกไม้ ฯลฯ มีโรงเรียนจำนวนน้อยที่ปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักในคุณค่าทางวัฒนธรรม มีความสนใจ และความสามารถที่จะศึกษาค้นคว้าเพื่อนำมาประยุกต์กับวิทยาการสากล

2. การนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ตลอดจนเป็นผู้ที่จะสร้างบรรยากาศทางวิชาการในโรงเรียน กระตุ้นและให้การสนับสนุน ตลอดจนช่วยแก้ปัญหาให้ครูผู้สอนในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน

3. การจัดเวลาให้นักเรียนออกไปสำรวจ และรวบรวมความรู้ในชุมชน ด้วยการปฏิบัติจริง เรียนรู้จากประสบการณ์จริง นับว่าเป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างแท้จริง ซึ่งการเรียนในลักษณะเช่นนี้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 93 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ร้อยละ 85 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ร้อยละ 91 มีความเห็นว่า เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปใช้ในการเรียน ส่วนวิธีการที่ใช้ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ครูผู้สอนควรจะพิจารณานำไปใช้บ้าง เพราะการเรียนในลักษณะเช่นนี้นอกจากนักเรียนจะได้รับความรู้แล้วยังเป็นการปลูกฝังความรับผิดชอบอีกด้วย ในเรื่องของการจัดการเรียนการสอน สิ่งที่ผู้สอนควรจะตระหนัก อีกประการหนึ่ง คือเรื่อง การคิด วิเคราะห์ และการปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลก สามารถถกเถียง เลือกใช้ ข่าวสารและข้อมูลที่ได้รับจากสื่อต่าง ๆ เพื่อจะดำรงชีวิตในยุคของข้อมูลข่าวสารได้อย่างมีความสุข

4. พิพิธภัณฑสถานหรืออุทยานการศึกษา เป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งในการจะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ใฝ่รู้ ศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามนักเรียนที่เคยไปศึกษาจากพิพิธภัณฑสถาน พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 97.50 มัธยมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 91.30 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ร้อยละ 88.33 มีความเห็นว่าความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองนั้น เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้มาก ดังนั้นถ้าพิจารณาจากความเห็นของนักเรียนย่อมเป็นข้อที่ควรคำนึงว่าในการจัดการเรียนการสอนนั้น การให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในท้องสมุดหรือพิพิธภัณฑสถาน เป็นสิ่งที่ดีเพราะแก่นแท้ของการเรียนการสอน คือการเรียนรู้ของผู้เรียน

5. ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน หรือผู้รู้ในท้องถิ่น เป็นผู้ที่สนับสนุน การดำเนินงานของโรงเรียน ทั้งในแง่ของแรงงาน ความคิด ภูมิปัญญา และวัสดุ สิ่งของ และจากความคิดเห็นของผู้รู้ในท้องถิ่นที่ได้ร่วมจัดการเรียนการสอนกับ โรงเรียน ส่วนใหญ่เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งที่หลักสูตรได้เปิดโอกาสให้ผู้รู้ในท้องถิ่นเข้า มามีส่วนร่วม และเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือกับโรงเรียน เพื่อการจัดการเรียน การสอนจะได้รูปแบบที่หลากหลาย และผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากผู้รู้ใน ท้องถิ่น และเป็นการนำเอาวิถีคิด ซึ่งเป็นวิถีชีวิตเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การศึกษาควรเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยมีเนื้อหา สาระที่สะท้อนคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และศักยภาพทางเศรษฐกิจอันหลาก หลายของท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อเตรียมการรองรับนโยบายการกระจายอำนาจจากภาครัฐ สู่ภาคประชาชนที่เปิดโอกาสให้ทุกสถาบันในสังคมเข้ามามีส่วนร่วม คิดริเริ่ม ดำเนินการ และตรวจสอบการจัดการศึกษา เพื่อสนองความต้องการอัน หลากหลาย

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่สมบูรณ์จะต้องอาศัยเครือข่ายการ เรียนรู้ในชุมชนและสังคม เสริมและสานต่อการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวและ การศึกษาเล่าเรียน ซึ่งองค์ประกอบเบื้องต้นของเครือข่ายการเรียนรู้ ได้แก่องค์กร ทางศาสนา แหล่งประกอบการ แหล่งเรียนรู้ เช่น พิพิธภัณฑ์ หอสมุด สนามกีฬา ฯลฯ ผู้รู้ในชุมชน หรือท้องถิ่น ตลอดจนท้องถิ่นเอง ดังนั้นในการจัดการศึกษา

ควรจะต้องผลักดันให้เกิดการพัฒนาในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง และในวงกว้าง รวมทั้งมีการดำเนินงานที่เป็นระบบ กระตุ้นให้เกิดการดำเนินงานในทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง และมีการติดตามประเมินผลเพื่อให้เกิดการปฏิบัติที่มีคุณภาพ

คณะผู้วิจัย

ที่ปรึกษา

นางเกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา

อธิบดีกรมวิชาการ

น.ส.อรุณศรี อนันตรศิริชัย

ผู้อำนวยการกองวิจัยทางการศึกษา

หัวหน้าโครงการ

น.ส.มณีนีภา

ชุตติบุตร

ผู้รับผิดชอบโครงการ

น.ส.มณีนีภา

ชุตติบุตร

นางยุวดี

กังสดาล

น.ส.นันทนา

มุดและ

ผู้สร้างเครื่องมือ

น.ส.มณีนีภา

ชุตติบุตร

ผู้เก็บรวบรวมข้อมูล

น.ส.มณีนีภา

ชุตติบุตร

น.ส.ชลฤดี

สุจิตตานนทรัตน์

นางมยุรี

ละอองแก้ว

นางยุวดี

กังสดาล

นายสหชาติ

เหล็กชาย

นายอภิชาติ

ภูวนาศรัณญา

นายพิสิฐ

นาครำไพ

นายประทีป

แซรัมย์

นางพัชรพร

เทพปัญญา

น.ส.นันทนา

มุดและ

น.ส.อมรรัตน์

พัชนี

น.ส.สุภาพร

พรหมนิยม

ผู้วิเคราะห์ข้อมูล

น.ส.มณีนีภา

บุติบุตร

นางยุวดี

กัณฐดา

น.ส.นันทนา

มุดและ

ผู้เขียนรายงาน

น.ส.มณีนีภา

บุติบุตร

ผู้พิจารณารายงาน

น.ส.อรุณศรี

อนันตรศิริชัย

ผู้พิมพ์รายงาน

น.ส.นุชจรี

กิจโอส

